

Георги Куфов е български преводач, писател и публицист с гръцки произход, най-известен като българския преводач на Казандзакис. Той е сред учредителите на Съюза на преводачите в България и един от основоположниците на преводаческата ни школа през втората половина на XX век. Превежда литература от френски и гръцки език, сред най-известните преводи, които е осъществил се нареждат „Клошмерл“ на Габриел Шевалие, „Затворът“ на Жорж Сименон „Архипелагът в пламъци“ на Жул Верн „Папеса Йоана“ на Емануил Ройдис, „Дневникът на Пенелопа“ на Костас Варналис, „Христос отново разпнат“, „Рапорт пред Ел Греко“, „Алексис Зорбас“ на Никос Казандзакис и много други.

За приноса му за изграждането на културен мост между българи и гърци през литературата през 1998г. Куфов е удостоен от гръцкия президент Константинос Стефанопулос с отличие – „Златен кръст на Почетния легион“- най-престижната награда, която гръцката държава връчва на чужденец. Заслугите му към българската словесност и претворяването на класически произведения на чуждестранната литература са признати с Орден „Кирил и Методий – I степен“, а през 1995 г. е обявен за Почетен гражданин на София.

Георги Куфови е роден на 11.12.1923 г. в град Пловдив. Родната му къща, запазила и до днес особения си гръцки характер със своята бяло-синя мазилка и богата орнаментика, се намира в гръцката махала на Стария град- днес в нея се помещава известното Балабан Кафе. Георги е потомък на стара фамилия гръцки търговци от Епир на име Куфос, която се установява по българските земи в средата на XIX век, а пространството на сегашното Балабан кафе по онова време се превръща в търговски офис и складово помещение на семейството. На гръцки “куфос” означава “глух”, което предполага, че някой от прадедите на Георги е имал проблеми със слуха и вероятно са му викали “глухият”. В семейните хроники са съхранени спомени за търговската дейност на рода, която се е развивала от неговите предци в Персия, Австрия, Русия и Египет в продължение на най-малко триста години. Дядо му по майчина линия е бил от рода Дзимас и Георги често чувал у дома да се говори благоговейно за капитан Дзимас. Този негов дядо бил завършил Патриаршеската академия в Цариград, а баба му – Гръцката девическа гимназия в Пловдив. Родителите му говорели гръцки, а баща му владеел още турски, френски, и немски, също толкова добре, колкото и български. У дома семейството общувало на гръцки и това езикът и културата, с които Георги е закърмен. Към баща си Георги през целия си живот се обръща на “Вие”, от него той взима силата на духа и чувството за справедливост. Неговата внучка Елена Куфова си спомня с умиление и благодарност израстването в любящото гръцко семейство: „Помня прабаба ми, на която съм кръстена, тя слабо владееше български и аз ѝ казвах Гиаяката, за мен това беше нейното име, бях само на 3 години, когато ни остави. Всъщност гиая или γιάγιά на български значи баба.”

Самият Георги още като дете, само на 12 години, се мести заедно със своите родители в град София. Там той завършва Френския колеж и продължава своето образование, изучавайки френска филология и право. Заради гръцкия си произход и своето потекло, въприемано от комунистическата партия като буржоазно, Георги не успява да завърши висше образование. Той бива изхвърлян два пъти от университета и принуден да се откаже от възможността да се специализира, започвайки да работи каквото намери, за да има възможност да се издържа. През 1943 г. Куфов постъпва в Школа за запасни офицери, взема участие във Втората световна война като офицер от артилерията и получава четири бойни отличия. Въпреки приноса, който дава за своята родина, Куфов остава недолючван от властта, особено след 1944 г. Това се дължи на множеството отхвърлени предложения за сътрудничество с Държавна сигурност от негова страна. В свои изказвания по темата, синът му Христо Куфов споделя за баща си: „Беше най-свободният човек, когото познавам. Държавна сигурност многократно се опитваше да го вербува, предлагаха му огромна заплата, привилегии и какво ли не. Каза им едно голямо ОХИ.(“не” на гръцки)”¹. Решението да не се включи към правителствената агенция коства на него и семейството му много лишения, но Куфов настоява да запази своята позиция противно на машинациите на партията. Куфов е силно против комунистическата цензура, по времето на режима той слуша тайно Радио Франс прес, държи да бъде информиран за света. Куфов не е претърпявал физически наказания, нито е бил изпращан в лагери заради своя отказ да сътрудничи на държавата, може би защото никога не се е занимавал с политика, но емоционалният натиск върху него и върху семейството му е бил голям. В деня на избухването на Втората световна война Георги Куфов губи баща си, той е само на 22 години и трябва да поеме семейното кормило. Семейството си състои от майка му, която е домакиня и брат му Иван Куфов, който страда от аутизъм- заболяване, непознато за тогавашното общество и водещо Иван до пълното социално изключване. Годишите били тежки и тримата живеели в един малък апартамент, състоящ се от хол и спалня. Георги остава неотлъчно до брат си и се грижи за него до края на живота му, каквото и да му струва. Заради своята свободолюбивост и решението да остане верен на принципите си и да не се замесва пряко с комунистическата партия Георги Куфов почти през целия си живот е без работа. Преводачеството не е негова детска мечта, той се заема с тази работа именно в опит да намери по-сигурен доход за своето семейство. До 1947 г. и през ум не му е минавало да превежда, но когато идва национализацията всичко се променя. За своя баща Христо многократно споделя, че е човек, който никога не се предава. Поради тази причина в онзи труден момент той намира решение и започва да се занимава с преводаческа дейност благодарение на отличното си познаване на френски и гръцки език. Карьерното пренасочване се случва сравнително късно в живота му- Георги е на 35 годишна възраст, когато започва да превежда, и оставя работата си като хамалин и общ работник.

¹ За недовършените разговори и сбъднатите/несбъднатите мечти по Крит. Jasmin.bg. 6.04.2021, <https://jasmin.bg/2021/litsa/kolonkata-na-zdravka-mihaylova/za-nedovarshenite-razgovori-i-sbadnatite-nesbdnati-mechti-po-krit/>

През 50-те години на XX век Куфов започва да работи като преводач в Радио София. Първите му преводи са от френски език. Започва с Мопасан, които е един от любимите му автори, а скоро се превръща в такъв и за сина му Христо, израстнал с литературата и преводите на своя баща. След време Куфов започва да превежда и от гръцки език. През тези ранни години от своята дейност като преводач Куфов не е стъпвал в Гърция (посещава страната за първи път през 1989 г.), но въпреки това в неговата работа си личи внимание и точност на превода, които предполагат истинско разбиране на гръцката душевност и култура. Първият превод от гръцки той прави на книгата „Папеса Йоана” от Емануил Роидис, а малко по-късно започва да превежда и романите на Казандзакис, с които става най-известен. Благодарение на Георги Куфов на български език се появява първо романът „Христос отново разпнат”, а след това и „Капитан Михалис”, книга която дълбоко повлиява върху българските читатели и носи на преводача известност и отличие в конкурс на издателство „Народна култура”. „Тази книга промени представата на българите за гърците. Хората тук осъзнаха колко всъщност си приличаме. Имаме обща вяра, общ исторически враг, сходни съдби и близък темперамент. Дори по бабаитлък си приличаме”², убеден е Христо Куфов. След този успех, превърнал името на Георги Куфов в разпознаваемо за българската четяща публика, различни софийски, пловдивски и варненски издателства му възлагат преводи. Скоро след това Куфов се захваща с превежда на една от вечните гръцки и световни класики- „Зорба гъркът”. Той самият оценява книгата много високо, когато я чете в оригинал, и с възторг възприема стила и светоусещането на великия Казандзакис. Готовият превод на „Зорба гъркът” стои в продължение на 10 години неиздадена, по думите на сина на Куфов това се дължи на страха, който тя предизвиква у властите в България. „Книгата отлежва 10 години в бюрото на баща ми, преди да се престрашат да я пуснат на пазара. Уплашиха се от свободата, която извира от тази книга. От Зорбас, от Казандзакис и от баща ми.”³ Едва 1973 г. тя бива издадена и предизвиква огромен възторг. Преводът на този роман е изключително високо ценен и това се дължи на специфичния гръцки дух, който Куфов успява да изрази до край. Георги Куфов предава словото на Казандзакис в цялото негово богатство, пълнота и многопластовост, пресътворявайки не само смисловия заряд на думите, а и стила и духа на Критянина. Той самият е познавал Крит само през книгите, никога не е имал възможността да посети острова, но въпреки това е проникнал в същността на пространството и времето, както малцина са успявали.

Георги Куфов превежда 34 книги от най-добрите съвременни гръцки писатели и 26 книги от френски език. Това е колосален преводачески труд, а всяка задача е изпълнена с огромно старание и вглеждане в детайла. Тази посветеност на словото е потвърдена и от сина му, който казва за баща си: „Превел повече от петдесет книги, от гръцки и френски език, баща ми беше влюбен в българския език,

² Христо Куфов: На Балканите всички сме велики и всички се мразим. Капана.БГ. 14.02.2019, <https://kapana.bg/zabraveniyat-grad/>

³ За недовършените разговори и сбъднатите/несбъднатите мечти по Крит. Jasmin.bg. 6.04.2021, <https://jasmin.bg/2021/litsa/kolonkata-na-zdravka-mihaylova/za-nedovarshenite-razgovori-i-sbadnatite-nesbdnati-mechti-po-krit/>

в неговите огромни, бих казал, неподозирани изразни средства, и аз се възхищавах от първа ръка на таланта му да пресътворява невероятно трудното казандзаковско слово.”⁴ Георги Куфов е преводач от старата школа, от онези перфекционисти, работещи с молив. По негово време няма компютри, нито интернет, единствено пишещи машини- първо така наречения Continental, а по-късно машините Хеброс и Марица. Куфов работи от къщи и синът му израства с тракането на пишещата машина. В негови разкази за онова време Христо споделя спомена за почерка на своя баща- едър и нетипичен, един красив и леко нечетлив почерк, който обзема стотици страници. Процесът на превеждане на една книга, през който преминава Куфов, е бил изключително продължителен- след като преведе съответния роман, той го преписва от един до три пъти. Куфов е в състояние да прекара месец в Националната библиотека, за да преведе перфектно един пасаж от книга. Това се случва не веднъж в процеса на превеждане на словото на Казандзакис. В неговите книги се откриват пасажки, които на пръв поглед изглеждат непреведими, тъй като Казандзакис създава свои думи и словосъчетания, а като критянин работи с изрази, които дори самите гърци често не знаят. Поради тази причина Куфов се рови със седмици в стари речници в търсене на точния превод. Подобни усилия не могат да бъдат възнаградени финансово. Но именно благодарение на тях се ражда едно невероятно слово, което не само пресъздава оригинала, но го надгражда. В тази усилена работа с преводите Куфов се сдобива с много стари речници, един от които датира от далечна 1850 г. и остава като семейна ценност в неговия род.

Приживе в свое медийно изказване самият Георги Куфов споделя: „Преводачът е един вид атлет, но на духа. Например, застава той срещу Толстой, Балзак или Казандзакис, и геймът започва. Но Толстой не хвърля към него някоя куха като топката за тенис дума, а изпълнено със заряд и смисъл слово и преводачът е призван да му го върне с равностойна сърчност и умение, а и със същия пълнеж. „Пребройте тогава”, казва Куфов, „колко такива паса има във „Война и мир” или в „Изповед пред Ел Греко”...”⁵ Подобни изказвания свидетелстват за пълното разбиране на Куфов относно същността на превода- тази творческа дейност, в която ти не само предаваш смисъла на чуждото слово, но отдаваш от себе си и своята душевност.

В радиоинтервю Куфов казва: „През дългогодишната ми работа в областта на превода от гръцки на български език се опитвах с голяма обич да допринеса за опознаването и сближаването на двата народа, гръцкия и българския, защото това не е само професия, а мисия. Задължение към двата народа, които живеят като съседи над 1300 години. Една стара поговорка казва: преди да избереш къщата си, избери съседа си. Опознаването между два народа става чрез културна размяна и най-вече чрез литературата. Владея френски, преведох двацет и три книги от този език... И въпреки че завърших Френския колеж, когато ме попитат от кой език превеждам по-лесно – от френски или от гръцки – винаги отговарям – от гръцки.

⁴ След 15 години Казандзакис отново на български. Bnr.bg. 10.05.2011

<https://bnr.bg/hristobotev/post/100080943/sled-15-godini-otsystvie-kazandzakis-otnovo-na-bylgarski>

⁵ За преводача на Казандзакис Георги Куфов. Old.fakel.bg. 27.01.2019,

<https://old.fakel.bg/index.php?t=6617>

Именно тази близост, родство, психологически сходства, общи черти на мисленето и националния характер между българи и гърци ме улесняваше неимоверно много в работата ми. Обичам Мопасан, Балзак, Зола, Волтер, но Казандзакис, Варналис, Ройдис, Дидо Сотириу и други гръцки литератори са много по-близки на сърцето ми, защото ние имаме обща, бих я нарекъл, „балканска кръв”. А кръвта вода не става.⁶ Тази близост и познаване на психологията и мисълта на гръцките автори е особено силна по отношение на връзката на Георги Куфов с Казандзакис, за който Куфов дори смело казва „Аз мога да пиша вместо него”. След десетилетия работа по преводи от гръцки и достигане до едно съвършено познаване на словото на Казандзакис, Куфов си позволява да спори с автора. Той не приема безрезервно всички негови твърдения и не е напълно съгласен с някои крайни религиозни съждения, до които той достига.

Самият Георги носи в себе си белезите на гръцката природа. Хората, които са го познавали, го определят като вулканичен южняк с темперамент, противоречива и сложна личност, способна да срине всички прегради и условия пред себе си. Само жена му, неговата голяма любов, можела да го усмири, когато избухне. Куфов се жени за българка, а преплитането на гръцката и българската кръв и темперамент резултират в една голяма и хармонична любов. Те се срещат, когато тя тъкмо се е преместила от Плевен в София и сключват брак на 6 април 1947 г. в Боянската църква, в последния ден преди храмът да затвори за цяло десетилетие. „Баба ми беше много мил човек, работеше във фармацевтиката на Онкологията, живееше винаги под наем, парите никога не стигаха, но семейните неделни обяди и щедрите угощения на приятелите у тях бяха традиция.”, споделя Елена Куфова. В техния апартамент се събирали големи компании, основно приятели на Георги от Френския колеж, които с времето станали известни инженери и архитекти. В годините домът им се превръща в събирателно пространство за всички приятели и цялото семейство- „Идваха дори децата ми, вече създали свои семейства, защото при Джоджо (така наричали Георги неговите близки) беше винаги забавно, но и интересно, разказва с любов неговата внучка, водеха се разговори за изкуство, политика и история, винаги имаше спорове, но дядо ми успяваше винаги да убеди опонента си в своята версия, повишавайки тон, но аргументирано с подобаващо знание.” Георги е увлекателен разказвач с тънко, иронично чувство за хумор и енциклопедично познание. Той мрази демонстрацията на слабост, а внучката му признава, че никога не го е виждала да плаче. Георги Куфов е от онези ярки, обаятелни личност, която щом човек срещне в живота си, не може да забрави никога. „От него съм научила, че винаги трябва да влизаш в спор добре подплатен с аргументи...и аз се разпалвам, но не се карам, просто съм емоционална, като него. Беше много справедлив и се гнусеше от мерзавците и от предателите, беше доверчив и чист човек, винаги с костюм и шапка, джентълмен, от тези които стават, когато жена влиза, целува ръка и отваря врата, защото така го чувства.”, допълва Елена Куфова.

⁶ пак там

Освен изключителен преводач, Георги Куфов създава авторско творчество в много различни жанрове. Автор е на над 300 хумористични сценки, които през 60-те години редовно се излъчват по радиопредавания за турското население в България. Героят му се казва Хаксевер Хасан, подобно на познатите Хитър Петър и Настрадин Ходжа и като тях е добър, справедлив и всезнаещ. Куфов също е и яростен полемист, памфлетист, задълбочен публицист, майстор на фейлетони, филипики, анекдотични зарисовки, пародии. В продължение на години наред неговите произведения се появяват на страниците на различни всекидневници или списания и предизвикват полярни реакции - от акламации и възторг до възмущение и отрицание.

С началото на промените самият той, заедно със сина си Христо, влиза в политиката. За този период Елена Куфова споделя: „Бленуваше за свалянето на комунизма, мразеше всеки тип диктатура, дори беше член на СДС, доайен в първия общински съвет след промяната, но се погнуси от тази псевдо политика на бивши доносници, фурнаджийски лопати и предатели, така наречените политици на промяната...та се оттегли, престана да бъде член...” Политическата среда се оказва не по вкуса на Куфови, а в свои изказвания самият Христо Куфов заявява: „Свободата е най-важното нещо. А там, където се говори за нея, има несвобода.”⁷, следвайки убежденията на своя баща, че автономията на индивида е неговата най-голяма сила.

През 2016 г. бива издадена последната авторска книга на Георги Куфов „Парадокси на демокрацията”, в която той изказва личното си разочарование от промяната на социалните и човешките ценности в новото време. Силното възмущение, което Георги таи в себе си е представено посредством постоянна игра с думите и двузначност на словото. Служейки си с ирония и словестна карикатура, той показва огромната си историческа ерудиция, както и неупоримия си талант за предаване на емоции посредством езика. С огромна възхищение към труда на своя дядо Елена споделя: „Тембъра на гласа му беше много специфичен, леко дрезгав, силен с много правилна дикция, книгата му „Парадокси на Демокрацията”, която баща ми издаде посмъртно, не отварях повече от 10 години, защото вътре Джоджо е написал именно себе си, своите мисли и терзания умело скрил ги, по френски елегантно в сатириро-комични памфлети”. Христо Куфов, който издава книгата на своя баща, казва за нея, че тя е бомба със закъснител, способна да доведе до пречистване. Георги притежава рядката дарба да открива парадоксите в света и да реагира на тях със смях. За него смехът е най-сериозното нещо, защото, както сам казва приживе - тираните от всички времена са бягали от смеха като от чума. Така той успява да изкаже своята истина за живота по един забавен и интелигентен начин, който доказва, че сатирата е може би най-трудният литературен жанр. Енергичен и весел, той е естествения тартор във всяка компания, способен да развесели и вдъхне кураж на всеки. Въпреки изпитаното през годините омерзение

⁷ След 15 години Казандзакис отново на български. Bnr.bg. 10.05.2011
<https://bnr.bg/hristobotev/post/100080943/sled-15-godini-otsystvie-kazandzakis-otnovo-na-bylgarski>

Куфов държи на това да запази светлите емоции в себе си и да съхрани безкрайната си любов към България и българския дух и словестност, независимо от всичко. За него синът му казва: „Но колкото и парадоксално да звучи, баща ми не познаваше злобата. Вбесявах го простацината, скудоумието, невежеството, байганьовщината, шуробаджанацината, продажността, малодушието, крадливостта, робското търпение и всички онези отровни бурени, които избуяха в българската душевност през последните десетилетия. Странно- беше страшен в гнева си, но не можеше да живее с омраза.”⁸ Той остава широкоскроен и горд балканец, съхранявайки своя огнен дух до края на живота си. „Той никога не се превърна в старче”, споделя неговия син, който до последния момент наблюдава баща си да вдига гири и да прави упражнения.

Куфов си отива от този свят през 2004 г. на 80 годишна възраст в следствие на раково заболяване. Приживе неведнъж споменава, че вместо сълзи на погребението си иска някой да каже два мръсни вица. Така в деня на неговото опело синът му Христо моли всеки от приятелите му да каже мислено по един такъв виц и Куфов бива изпратен, както заслужава- с признателност, любов и безценната капка смях, която за него си остава квинтесенцията на живота. Той остава в сърцата на своите близки като невероятен учител и човек, повод за гордост и пример за подражание. Незаменима е и следата му за българската литературна сцена и читателската публика у нас, която непременно ще помни Куфов с великия му професионализъм, богатата му словестност и истинската дарба в сферата на преводаческото изкуство и сатирата. За щастие, въпреки всички житейски трудности, приживе той получава заслуженото признание от българската и гръцката държава, на които отдава целия си живот и творческа дейност. Почетен гражданин на София и носител на гръцкия „Златен кръст на Почетния легион” и Орден „Кирил и Методий – I степен”, Георги Куфов остава запомнен като велик творец, мислител и човек.

⁸ Куфов, Георги, *Парадокси на демокрацията*, изд. „Захарий Стоянов” София, 2016.

Историята на Георги Куфов е реализирана благодарение на сърдечната подкрепа на неговата внучка Елена Куфова.

Външни източници:

<https://bnt.bg/bg/a/art-striym-16022019>

<https://jasmin.bg/2021/litsa/kolonkata-na-zdravka-mihaylova/za-nedovarshenite-razgovori-i-sbadnatite-nesbadnati-mechti-po-krit/>

<https://old.fakel.bg/index.php?t=6617>

<https://bnr.bg/hristobotev/post/100080943/sled-15-godini-otsystvie-kazandzakis-otnovo-na-bylgarski>

<https://kapana.bg/zabraveniyat-grad/item/13263-%D1%85%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE-%D0%BA%D1%83%D1%84%D0%BE%D0%B2-%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B2%D1%81%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8-%D1%81%D0%BC%D0%B5-%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%B8-%D0%B2%D1%81%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8-%D1%81%D0%B5-%D0%BC%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%BC>